

Znanstvene stvari.

Sporočilo

o XVII. odborovi skupščini Matice slovenske.

v Ljubljani 1. avgusta 1870. l.

(Dalje.)

Konečno imam še sporočiti o rokopisu „Vodnikovih pesmi“, ki je na dnevnem redu pod št. 6.

Da slavni odbor izvé, o čem se suče ta stvar, treba se mi zdi razgrniti mu zgodovino tega rokopisa.

Bivši ljubljanski knjigotržec O. Wagner je bil Matici za prodane knjige dolžan 74 gold. 68 kr. Ko je iz Ljubljane zginil, zarubila je Matica 9. maja leta 1867. njegovih knjig za oni znesek. Med temi knjigami bil je tudi omenjeni rokopis, kterege je bil Wagner kupil od M. Kastelca, ker je imel namen, Vodnikove pesmi na svetlo dati.

Vsled sodnijske razzodbe je Matica dobila pravico do te zastavščine; c. kr. sodnija je javno dražbo in prodajo te zastavščine nastavila in razglasila na 3. dan marcija meseca 1868. leta; pri tej dražbi je Matica skoro vso zastavščino kupila sama in za Vodnikov rokopis dala 20 gold.

Dan pred javno dražbo je ranjki M. Kastelec Matičinemu odboru poslal dopis, v katerem trdi, da je Wagner od njega kupil le pravico do založbe, in se zavezal dragoceni rokopis njemu zopet izročiti, ter da to more pismeno dokazati.

Da-si tudi je M. Kastelec pravico do lasti rokopisa, ako si jo je bil res tudi pridržal, zgubil s tem, da je Matica rokopis kupila na javni izvršilni dražbi, vendar je odsek za izdavanje knjig v X. odborovi skupščini nasvetoval odboru, naj se ta rokopis po dovršenem natisku izroči M. Kastelcu, ako s pismi, katerih omenja v svojem dopisu, dokaže resnico svoje trditve, in da obljubi, rokopis izročiti c. kr. licealni knjižnici, v kateri naj se hrani. — Odbor pa je bil sklenil drugače, in sicer tako-le: „Naj se odsek za izdavanje knjig najprej prepriča o g. Kastelčevi pravici do rokopisa; a g. Kastelec omenjenih dokazov ni izročil niti odseku niti odboru.“

Odsek za izdavanje knjig, pooblaščen v IX. odborovi seji, v prvi polovici marcija meseca 1868. leta izroči g. Fr. Levstiku, da ga uredi za natis, kakor se je bil odsek dogovoril z njim. Gosp. Levstik je prevzel rokopis. Odsek mu je določil 100 gold. nagrade, s katero je bil g. Fr. Levstik zadovoljen.

21. junija 1869. leta je g. Levstik svoj rokopis izročil odboru, ki se isti dan nese v tiskarnico. Izvirni rokopis si pa pridrží, češ, da ga potrebuje pri popravljanju. Sredi meseca septembra 1869. leta tisk dospé do 7. pôle; pri 8. pôli pa se popolnoma ustavi in počiva do srede meseca novembra, ker g. Levstik korekture 8. pôle cel mesec ne pošlje v tiskarnico. Da se tiskanje vendar-le dovrši, odsek za izdavanje knjig sklène, naj se tiskarnici naroči, da dalje stavi in popravilo pošilja tajniku, g. Levstiku pa to naznani. Za popravljanje bilo je pa treba izvirnega rokopisa. Tajnik piše g. Levstiku ter ga prosi, naj mu pošlje rokopis. Došel je ustmen odgovor, da tega ne more; tajnik mu 13. novembra piše drugo pismo, ki se glasi tako-le: „Častiti g. Fr. Levstik! Za nekoliko časa neobhodnje potrebujem izvirnega rokopisa Vodnikovih pesem; prosim Vas toraj, izročite ga strežaju, ki Vam prinese ta listek.“ Toda strežaj tajniku prinese pismo nazaj z g. Levstikovim pisanim pristavkom: „Tega ne morem. Moj rokopis pojde tiskarnico.“ —

V XVI. odborovi skupščini 23. dec. 1869. l. bilo

je sklenjeno od g. Levstika Vodnikov rokopis nazaj zahtevati, ako ne drugače, po pravdniški poti.

Predno se je pričela ta stvar obravnavati, prejeli smo od g. Levstika dopis, od 28. dec. 1869. l. tako-le glaseč se:

Slavni odbor!

„Zvedel sem, da me slovenske Matice odbor misli tožiti zaradi lastnine Vodnikove zapuščine.“

Jaz nisem nikakor trdil, da je lastnina te zapuščine moja, niti zdaj ne trdim. Tukaj izrekam, da nisem nikoli mislil, niti zdaj ne mislim, sl. odboru slov. Matice delati kakoršne koli zapreke, ako bi si zakonito lastnino te zapuščine hotela kako pridobiti in da bi jej v tem poprej pomagal, kolikor bi bilo v mojej moči, nego zaviral.“

Dva dni pozneje pa nam je došel od g. Levstika sledeči dopis:

„Tukaj vračujem slavnemu odboru slov. Matice 45 gold., kolikor mi je namreč do zdaj več izplačala, nego mi je bila iz početka dovolila za uredovanje samih pesnij brez komentara, brez životopisa in brez prozaičnih Vodnikovih spisov.“

Daljši dopis o tem jutri ali pojutranjem pošljem sl. odboru.“

Tega obetanega dopisa do danes nismo prejeli; g. Levstiku pa smo 2. januarija 1870. l. potrdili, da smo prejeli navedena dva dopisa in 45 gold., ter mu naznanili, da ju Matičinemu odboru predložimo v prihodnji skupščini, to je, današnji.

To so spisi, ki jih o tej stvari hrani Matičina registratura.

Naj slavni odbor toraj danes izreče, kaj je storiti da Matica dobí svoj rokopis Vodnikove zapuščine? — Odbor po nasvetu g. dr. Kreka sklène, da se dragoceni biser prvega našega pesnika vrne Matici, nastopiti sodnijsko pot s pristavkom, da se čudi, kako g. Levstik po časniku more razglašati stvari iz Vodnikove ostaline, do ktere nima nobene pravice.

Ko je bilo to sporočilo dovršeno, prejel sem naslednje pismo:

Slavno društvo, visokočastiti gospodje!

„Dragocenemu listu Vašemu od 26. aprila 1870. l. št. 123 odgovorim žalibog nekoliko prepozno, sledeče kratke pombe:

S praznima rokama stopiti pred slavno, po zaslugi visoko čislano društvo nisem hotel; evo ti vzrok, da se je odgovor zakasnil. Nadjam se, da mi to, gledé na priložena dela, ne bode za zlo vzeto. Dela omenjena pak so: Uvodivna (pesem) je prva. Ta govori površno o tem, ker ima slediti v knjigi. Potem nastopi 6 spevov Ilijade Homerove, ki so: prvi, tretji, peti, dvanajsti, štirinajsti in devetnajsti spev. Zadnji je bil v „Novicah“ 1852. leta že natisnjen. Nekoliko popravljen — mislim, da ne na škodo — se tu na novo prikaže. — Tretje delo je (pesem) dovršivna. S to slovó dam in vzamem, ker dvomim, da bi še kaj prišlo. Glava moja je prestara in čez mero navadno trudna. — Četrto delo zadnjič je: zbirka 22 glos raznega zadržaja in raznih razmer, šaljive igračice, kar so glose skoro sploh. V njih sem tu in tam katero izustil, na koje bistvo in resnico ne prisežem. Kdor jih hoče brati in čitati, temu jih Bog blagoslovi. Prazne niso, upam, da bodo misli prebujale, in ravno to je bila moja namera. Glavni vzrok mojemu trudu pa je bil Janežičev „cvetnik“ 1868. leta. — S tem delcem sem hotel djansko dokazati, da ni ravno vselej gotova resnica, kar kodkada mimogredé kakov učen in zaslužen mož izreče, ker mu zná tudi spodrkniti, kakor nam drugim Evinim sinovom.“

To je vse, kar imam za zdaj omeniti; ako mi pozneje ktera skoči v puhlo glavo, popadem jo za rep in Vaši presodbi postavim v izgled Vaš sluga ponižni
Jovan Vesel-Koseski“.

3. O računu, ki ga je o M. Debeljakovi zapuščini položil pooblaščenec g. A. Lézar, je v imenu gospodarskega odseka poročal g. Iv. Vilhar, da je popolnoma v redu. Iz tega naj povemo, da je Matici po blagodušnem dobrotniku došlo 8243 gold. 91 kr., in morda jej dojde še nekoliko obresti, ako italijanski državni zbor sklene, da se še plačajo zapadle obresti tudi od obligacij v Milanu prodanih, ki so bile po 31. decembru 1869. l. oglašene za unifikacijo. Pooblaščenec odbor za zdaj izreče zahvalo, da je vravnal zapuščino, s pristavkom, da se na njegov trud ozir vzame pri določbi nagrade za 1870. leto.

(Konec prihodnjič.)

Národne stvari.

Tabor v Vipavi.

(Dalje in konec.)

Koj popoldan pričeli so dohajati taboriti. Vrli Idrijčani, Črnovrhci in drugi so pod krasnimi zastavami dohajali čez Col; kjer jih je ličen slavolok pozdravil. Tudi dolenjih Vipavcev ni manjkalo; al Goričanov in Tomincev žalibog smo pogrešali, zakaj? — to nam ni prav jasno. Izgovor, da se zaradi točke o vipavski železnici niso mogli tabora udeležiti, zdi se nam jako malenkosten; saj vendar tudi Vipavec, kakor vsak drug, sme povedati, kaj bi rad imel, — in nazadnje ne bode ne predelske ne vipavske železnice! — Al kje so z gornji Vipavci? — kje vrli Kraševci? — Nobenega še ni, — kaj pomeni to? — Da bi oni izostali, ni misliti. Kraševce, ki so v vipavsko dolino v Mančah pod slavolokovim napisom: „Slovenec bodi pozdravljen!“ stopili, zadržavali so na križpoti glavne ceste pod zastavami že zbrani zgornji Vipavci in Pivčani, ki so pričakovali mladega vipavskega „Sokola“ in godbe. Čakanje ni trajalo dolgo, kmalu je bil „Sokol“ z dvema godbama na zbirališču. Vsestranski občni pozdrav se prijazno izvrši, in vsaka srenja stopi s svojo zastavo v stopalni red. Godba zaglasí „Naprej“ in hajd! celo krdelo se pomiče pod dvanajstimi zastavami proti trgu. Godba omolkne, a druga prične, tako celo pot do čitalnice. Vhoda pogled je bil v resnici krasen. Pred čitalnico dospel je bilo pa dozdanjega reda konec, kajti odtod je vse brž proti taborišču teči začelo. — Pri vhodu taborišča so se postavili na desno in levo dlošli „Sokoli“. V malo minutah bilo je taborišče ljudstva polno, tako sicer, da daleč okrog odra ni bilo družega videti, kakor glavo tikoma glave. Zdaj stopijo tudi govorniki na oder in taborovanje se prične.

Govorov prav izvrstnih ne bodem razlagal, tudi govornikov ne še posebno hvalil, kajti predmeti njihovi so bili v našem listu že omenjeni, in govorniki že brez moje hvale slovijo! Tedaj v bistvenem obziru je bil vipavski tabor popoln vrstnik svojim mlajšim bratom.

S trikratnim „živio“-klicem na Veličanstvo našega presvitlega cesarja je bil tabor končan, in jako navdušeno ljudstvo je začelo taborišče zapuščati; ter se k zabavnemu plesu v čitalnico, ali pa pod „grajski kostanj“ podajati. Tako se je vršil in končal vipavski tabor, neizgledljiv spomin narodne zavesti Vipavcev.

Dopisi.

V Trstu. (*Istra in šolski nadzornik.*) Vendar enkrat je nam Istrijanom „Wiener Zeitg.“ vstregla. E. Gnad, Nmec iz Pemskega domá, isterski šolski nadzornik, je prestavljen v Insbruk. Za Istro je bil še mnogo manj pripraven kakor je graški Holcinger za kranjske srednje šole. On, dosedanji isterski nadzornik ljudskih, srednjih in drugih (na pr. mornarskih) ondotnih učilnic, ne zná ne ene besedice niti slovenskega niti hrvaškega jezika. To vam je bila lepa ravnopravnost slovanskega jezika, kterega najmanj tri črtine vseh isterskih stanovalcev govori! Da se italijanščina po Istri širi in v šole vriva, mnogo je zakrivil prestavljeni c. kr. nadzornik, ki je v zvezi z italijanskim deželnim šolskim svetovalstvom in z birokracijo slovanske ljudske šole prestrojeval v italijanske. Na zadnjem taboru v Kubedu je dolenje-vaški župnik gosp. Fr. Bl. izvrstno govoril o drugi točki, to je, da naj se naš jezik vpelje v šole in urade. Z navdušenjem smo za-njo glasovali. Ali nas bo vlada sedaj vslišala in nam dala za deželnega šolskega nadzornika moža, ki nepristransko z isto mero meri Slovanom in Italijanom, to je vprašanje. Od c. kr. namestnije tržaške pričakujemo in na §. 19. naslonjeni tudi zahtevamo, da za to prevažno službo v ubogi naši Istri nasvetuje možá, ki je slovanskega jezika v besedi in pismu popolnoma zmožen. Poleg drugih zmožnosti je to neobhodna potreba; — kaka napaka je vendar to, ako šolski nadzornik naš jezika treh četrtin vseh prebivalcev ne zná. Skrajni čas je, da bode konec takošnim krivicam!

Iz Gorice 27. avg. — „Če Vam je kaj mar za slogo in za blagor naše domovine, rabite rajši zmožno svoje pero v podporo novih poslancev, namesto da kalite ljudsko zaupanje do njih in sejete nepotrebne razdražbe“. Tako sklepa svoje „Poslano“ v „Narodu“ (števil. 98. od 25. avgusta) dopisnik „iz okolice goriške“ odgovarjajoč mojemu dopisu v „Novicah“ (števil. 33). Meni — gosp. dopisnik „iz o. gor.“ — je in je bilo vselej mar za slogo in za blagor domovine; veste pa, kdo je zasejal seme nesloge med nami? Vaši in Vaše stranke dopisi v „Narodu“ sosebno o letošnjih volitvah — dopisi, ki jih je, kakor se mi iz prav verjetnega vira poroča, sam glavar Vaše stranke desavouiral. Tedaj ne očitajte drugim, česar ste Vi in le Vi krivi. Kakor protestujem zoper očitane gledé nesloge, tako sem tudi prisiljen, zavrtni Vas gledé tega, da podtikate meni in mojemu pisanju strastnost. Ne vem, ali me res poznate, kakor utegne marsikdo soditi po omenjevanji nekakošnih okolnosti v Vaših dopisih; če me poznate, morate tudi vedeti, da jez strasti ne poznam. Dopisnik „Novic“ dobro vé, kaj dela; njegovo delovanje je premišljeno, brezstrastno in pošteno, toraj ne potrebuje Vašega prizanašanja. Ako Vi nedolžnim njegovim besedam slabe namene podtikate, ste Vi strastni in nepošteni, a ne on. Če pa imam, razen tega, da od nekdanj priljubljenim mi „Novicam“ včasih kaj poročam, kar utegne posebno tukajšnjim njihovim čitateljem zanimivo biti, še kak drug namen, nočem ga tajiti. Moj namen je: pripomoči, da naši ljudje s časom Vaše in naše može in reči resnično, objektivno spoznajo, a ne, da bodo vse skoz Vaše očalnice gledali, kakor jih jim kažete Vi in obračate Vi. — Toliko v osebno obrambo in v opravičenje mojih nagibov in namenov. — Zdaj naj se lotim stvari same.

Da bi jez že davno ne poznal Vaše predrznosti, g. dopisnik, moral bi se ta pot nad njo zgroziti, kajti nezaslišana predrznost je o kompromisu med „Sočo“ in g. Črnetom pa o dr. Tonkli-evem padu tako pisati, kakor Vi pišete. Da je „Soča“ (ali, če hočete, nekteri